

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจของเด็กที่มีส่วนร่วมในการสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์” ผู้วิจัยได้เสนอแนวคิด ทฤษฎี เพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการวิจัยไว้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์
2. แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ
3. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก
4. แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการและความสนใจของเด็ก
5. แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพ
6. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร
7. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร
8. ทฤษฎีการใช้และสนองความพึงพอใจต่อสื่อ

แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์

ในการที่จะเข้าใจแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของเด็กนั้น เราจำเป็นต้องรู้จักธรรมชาติของความต้องการของมนุษย์ เนื่องจากความต้องการมีส่วนผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่จะสนองความต้องการนั้น ๆ

Maslow (1970) นักทฤษฎีมนุษยนิยม แบ่งความต้องการพื้นฐานออกเป็น 5 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. **ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs)** ได้แก่ ความต้องการเพื่อตอบสนองความหิว ความกระหาย ตอบสนองแรงขับทางกายเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น น้ำ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ฯลฯ

2. **ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs)** ความต้องการความปลอดภัย มีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ปราศจากความกลัว การสูญเสีย และภัยอันตรายทั้งปวง เช่น สภาพบ้านที่มั่นคง เงินออม ความต้องการขั้นนี้ จะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจแล้ว

3. **ความต้องการความรักหรือสังคม (Belongingness or Social Needs)** ความต้องการสัมพันธ์กับผู้อื่น ความต้องการเป็นหมู่คณะ ไม่ต้องการอยู่อย่างโดดเดี่ยว ความต้องการเป็นมิตรกับ

J.Kogan และ E.Havermann (อ้างถึงในวลัยลักษณ์ เศษรฤทธิ ,2539) ได้นิยามแรงจูงใจว่า หมายถึง แรงซึ่งควบคุมพฤติกรรมของคน อันเกิดจากความต้องการ (Needs) พลังผลักดัน (Drives) หรือความปรารถนา (Desires) ที่จะพยายามดิ้นรนเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ส่วนอารี พันธมณี (2546) ให้นิยามของแรงจูงใจว่า หมายถึง พลังผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ โดยพลังหรือแรง (energy or force) กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มีทิศทาง (direction) ซึ่งพลังที่ว่านี้ ได้แก่ ความต้องการ (needs) โดยจะครอบคลุมถึงความต้องการที่มีมาตั้งแต่กำเนิดและที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วย ส่วนทิศทางจะหมายถึง กระบวนการ (processes) และ โครงสร้าง (structures) ของบุคคลที่มีความหมายต่อสิ่งเร้าทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลนั้น (Deci & Ryan ,1990)

สมบัติ กาญจนกิจ (2534) กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นสิ่งกระตุ้น สิ่งเร้าใจ สิ่งล่อใจ ทั้งภายในหรือภายนอกที่บุคคลหรือกลุ่มแสดงออกในรูปพฤติกรรม โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ดังนั้น จึงสรุปความหมายของแรงจูงใจได้ว่า หมายถึง องค์ประกอบที่กระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างมีวัตถุประสงค์ เพื่อต้องการให้บรรลุเป้าหมายที่ตนเองมุ่งหวังไว้ โดยมีปัจจัยต่าง ๆ ที่นำไปสู่การกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมนั้น

ดังที่กล่าวแล้วว่า แรงจูงใจอาจเกิดจากสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกของตัวบุคคลนั้นๆเอง โดยสิ่งเร้าภายใน ได้แก่ ความรู้สึกต้องการ หรือขาดอะไรบางอย่าง จึงเป็นพลังชักจูง หรือกระตุ้นให้มนุษย์ประกอบกิจกรรมเพื่อทดแทนสิ่งที่ขาดหรือสิ่งที่ต้องการนั้น ส่วนสิ่งเร้าภายนอก เช่น การยอมรับของสังคม สภาพบรรยากาศที่เป็นมิตร การบังคับขู่เข็ญ การให้รางวัลหรือกำลังใจ หรือการทำให้เกิดความพอใจ ซึ่งแรงจูงใจอาจเกิดจากสิ่งเร้าภายในหรือภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว หรือทั้งสองอย่างพร้อมกันได้ (วลัยลักษณ์ เศษรฤทธิ ,2539)

แรงจูงใจที่เกิดจากสิ่งเร้าภายในและภายนอกนั้น นักจิตวิทยา เรียกว่า แรงจูงใจภายใน และแรงจูงใจภายนอก

แรงจูงใจภายใน หมายถึง แรงจูงใจที่มาจากภายในตัวบุคคล และเป็นแรงขับที่ทำให้บุคคลนั้น แสดงพฤติกรรมโดยไม่หวังรางวัล หรือแรงเสริมภายนอก โดยพฤติกรรมที่เกิดมาจากแรงจูงใจ

ภายในจะเกิดขึ้นเองโดยไม่จำเป็นต้องมีรางวัล เพราะเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความสนใจของผู้แสดงพฤติกรรม (สุรางค์ ใ้วตระกูล, 2545)

อารี พันธุ์ณี (อ้างแล้ว) อธิบายลักษณะแรงจูงใจดังกล่าวข้างต้นว่า เป็นการที่บุคคลต้องการกระทำหรือเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างด้วยตนเอง ไม่ต้องอาศัยการชักจูงจากสิ่งเร้าภายนอก เช่น ความต้องการเรียน เพื่อต้องการความรู้ ทำงาน เพราะต้องการความสนุกและความชำนาญ ซึ่งความต้องการหรือความสนใจพิเศษ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติของบุคคลจะผลักดันให้สร้างพฤติกรรมนั้นขึ้น อาทิ ความอยากรู้อยากเห็น ความสนใจ ความรัก ความศรัทธา เป็นต้น

ขณะที่ Deci & Ryan (1985) เห็นว่า แรงจูงใจภายในเป็นสิ่งที่สังเกตและวัดไม่ได้ จึงให้คำจำกัดความเพื่อให้เห็นลักษณะที่ชัดเจนของแรงจูงใจภายในไว้ดังต่อไปนี้

1. Free – choice หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจภายใน ในกรณีโอกาสเลือกทำกิจกรรมด้วยตนเอง
2. พฤติกรรมของบุคคลที่เนื่องมาจากความสนใจภายใน ซึ่งทำให้บุคคลนั้นประกอบกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเอง
3. พฤติกรรมที่ผู้แสดงชื่นชอบและกระทำโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย
4. พฤติกรรมที่จูงใจด้วยความต้องการภายในที่นักจิตวิทยาบางท่าน เรียกว่า need for effectance (Wife, 1959) De Charm (1969) เรียกว่า ความต้องการที่ตนเองเป็นผู้ทำให้เกิดขึ้น (Personal Causation) หรือ White (1959) เรียกว่า ความต้องการที่จะแสวงหาสมรรถภาพ (Competence) และDeci & Ryan (1980) เรียกว่า ความต้องการที่จะเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง (Self determination หรือ autonomy)

ส่วนแรงจูงใจภายนอก เป็นแรงจูงใจที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอก เช่น มาจากแรงเสริมชนิดต่าง ๆ ตั้งแต่คำชม จนถึงการได้รับรางวัลเป็นสิ่งของ หรือเงิน และตัวแปรต่าง ๆ ที่มาจากบุคคล และลักษณะของเหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น การให้ข้อมูลป้อนกลับ ความคาดหวังของผู้อื่น การอ้างสาเหตุ (สุรางค์ ใ้วตระกูล, อ้างแล้ว) ตัวอย่างเช่น การตั้งเป้าหมายว่า จะต้องได้สอบได้เกรดดี ๆ การตั้งความคาดหวัง การตั้งรางวัลของผู้ปกครอง เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ศึกษา กล่าวคือ เด็กแต่ละคนที่ส่งผลงานเข้ามามีส่วนร่วมในหนังสือหรือนิตยสารนั้น เกิดจากแรงจูงใจที่ต่างกัน ทั้งนี้มาจากสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกที่แตกต่างกันนั่นเอง เนื่องมาจากเด็กแต่ละคนมีความต่างกัน

เรื่องเพศ วัย ระดับการศึกษา ตลอดจนความต้องการ ความสนใจ ประสบการณ์ที่ไม่เหมือนกัน นอกจากนี้ อาจรวมไปถึงพื้นฐานครอบครัว การเลี้ยงดู ลักษณะนิสัยใจคอที่ต่างกัน ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่มีแรงจูงใจต่างกัน เช่น เด็กคนหนึ่งอาจส่งผลงานเข้ามา เพราะต้องการชื่อเสียง ความสำเร็จ ในขณะที่เด็กอีกคนส่งผลงานเข้ามาเพราะต้องการความภาคภูมิใจในตัวเองเท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก

แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก เป็นการศึกษาลักษณะทั่วไปของเด็กในด้านต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยลักษณะทางด้านร่างกาย เซว่นปัญญา บุคลิกภาพ อารมณ์และสังคม สิ่งเหล่านี้กำหนดลักษณะทั่วไปของเด็กแต่ละวัย และแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมานั้น มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของเด็ก นอกจากนี้ พัฒนาการของเด็กเป็นสิ่งที่มีความต่อเนื่อง พฤติกรรมบางอย่างมีผลเนื่องมาจากพื้นฐานหรือประสบการณ์ในวัยเด็ก (สุรางค์ โคว์ตระกูล, อ่างแล้ว)

ฉวีวรรณ กินาวงษ์ (2533) อธิบายว่า พัฒนาการของเด็ก คือ ความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ บุคลิกภาพ สติปัญญา และสังคม ที่ส่งผลให้เด็กแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ไปตามวัย และโดยทั่วไปจะใช้อายุของเด็กเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งในเด็กแต่ละวัยจะมีพัฒนาการที่เด่นชัด

นักจิตวิทยาแบ่งพัฒนาการของเด็กที่สำคัญ 4 ด้าน คือ พัฒนาการทางด้านร่างกาย (Physical Development) พัฒนาการทางด้านสติปัญญา (Intellectual Development) พัฒนาการทางด้านอารมณ์และบุคลิกภาพ (Emotional and Personality Development) และพัฒนาการทางด้านสังคม (Social Development) โดยมีลักษณะ ดังนี้

พัฒนาการทางด้านร่างกาย คือ การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างร่างกายของเด็กแต่ละวัย ซึ่งมีลักษณะที่เห็นได้ชัด เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก สัดส่วนของร่างกาย การเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อและอวัยวะต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้เด็กมีทักษะและความสามารถในด้านต่าง ๆ เช่น ในเด็กวัยอนุบาล อายุระหว่าง 3-6 ปี เมื่อกล้ามเนื้อแข็งแรงขึ้น เด็กจะสามารถบังคับการเคลื่อนไหวร่างกายได้ดีขึ้น สามารถกระโดด หรือวิ่งได้ และมีพฤติกรรมที่ไม่อยู่นิ่ง ในขณะที่พัฒนาการทางร่างกายของเด็กในวัยประถม อายุระหว่าง 6-12 ปี คือ เด็กจะมีแขนขายาว รูปร่างคล้ายผู้ใหญ่มากขึ้น ส่วนเด็กมัธยม

อายุระหว่าง 12-18 ปี ความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่เห็นเด่นชัดก็คือ การเจริญเติบโตของอวัยวะสืบพันธุ์ ส่วนสูงและน้ำหนักเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

อาร์โนลด์ ทีเชล (1911) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ซึ่งสนใจศึกษาเรื่องพัฒนาการของเด็กตั้งแต่วัยทารกจนถึงเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ให้แนวคิดสำคัญว่า พัฒนาการของเด็กมาจากแรงขับภายใน ไม่อาศัยแรงกระตุ้นจากภายนอก ประสบการณ์ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการ เหตุที่เด็กแต่ละวัยสามารถทำอะไรได้นั้นก็เนื่องมาจากพัฒนาการทางร่างกายที่พร้อมจะทำ เด็กจะเรียนหนังสือก็ต้องมีความพร้อมก่อน (พรรณี ช.เจนจิต, 2538)

ส่วนพัฒนาการทางด้านสติปัญญาเกี่ยวข้องกับระบบความคิด เป็นการศึกษาว่าเด็กในวัยต่าง ๆ มีความสามารถในการคิดอย่างไร เช่น เด็กอนุบาลสามารถใช้สัญลักษณ์ได้ มีทักษะทางภาษาในการอธิบายสิ่งต่าง ๆ สามารถวาดภาพในใจและสร้างจินตนาการได้ ชอบพูดเกี่ยวกับตนเอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับตน (สุรางค์ ใ้วตระกูล, อ้างแล้ว)

ตัวอย่างเช่น พัฒนาการทางด้านสติปัญญาของวัยเด็กตอนต้นแสดงออกอย่างเด่นชัดขึ้น เด็กจะเริ่มเข้าใจสิ่งต่างๆ มากขึ้น มีความอยากรู้อยากเห็น และสนใจสิ่งรอบตัว ส่วนพัฒนาการทางภาษา เด็กสามารถใช้ภาษาพูดได้ดีพอสมควร รู้จักคำศัพท์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และสามารถรู้ความหมายของคำใหม่ ๆ นอกจากนี้ยังสามารถอ่าน และเขียนหนังสือได้อีกด้วย

ฌอง พีอาเจต์ (1954) นักจิตวิทยาชาวสวิส ได้ทำการศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง เพื่อหาคำตอบว่า เด็กสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างไร และนำไปสู่การพัฒนาในเรื่องโครงสร้างและความสามารถของสติปัญญาอย่างไร โดยอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมามีความพร้อมที่จะปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (วนิช สุธารัตน์, 2546)

ส่วนพัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพนั้น เจ้าของทฤษฎีบุคลิกภาพ คือ อิริคสัน (1963) เน้นการให้ความสำคัญกับบทบาททางด้านสังคม วัฒนธรรม และจิตใจว่ามีส่วนในการกำหนดบุคลิกภาพ ดังตัวอย่างของเด็กในวัยอนุบาล พบว่า พัฒนาการทางบุคลิกภาพ ส่งผลให้เด็กจะมีความคิดริเริ่ม ชอบทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ต้องการอิสระ รวมทั้งมีบุคลิกโดดเด่นในเรื่องการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) จึงไม่ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

นอกจากนี้พบว่า สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็กมีบทบาทสำคัญในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ โดยอาจได้รับจากบุคคลใกล้ชิด เช่น พ่อแม่ ครู เพื่อน หรืออิทธิพลจากสื่อ โดยเฉพาะโทรทัศน์ที่มีบทบาทสูงต่อพฤติกรรมของเด็กในปัจจุบัน

พัฒนาการของเด็กที่มีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมและจะมองข้ามไปไม่ได้ ก็คือ พัฒนาการทางด้านสังคม ซึ่งอธิบายให้เราเข้าใจเด็กแต่ละวัยว่า มีการปรับตัวในการเข้าไปอยู่ในสังคมภายนอกที่นอกเหนือจากครอบครัวอย่างไร เช่น พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยเด็กตอนต้น มีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากความสัมพันธ์เริ่มขยายจากในครอบครัวไปสู่โรงเรียน จึงปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ นอกเหนือจากคนในครอบครัว เด็กวัยนี้เริ่มรู้จักคบเพื่อน และเล่นกับเพื่อน ได้ดีขึ้น รู้จักปรับตัวเข้ากับเพื่อน รวมทั้งเริ่มแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาให้เห็นว่ามีปฏิสัมพันธ์กับสังคม เช่น การร่วมมือ การยอมรับฟัง การแสดงออกของความเป็นผู้นำเด็กเริ่มรู้จักการแข่งขันกัน โดยเฉพาะการแข่งขันระหว่างกลุ่ม

การศึกษาเรื่องแนวคิดพัฒนาการของเด็ก ทำให้รู้ว่า เด็กแต่ละคนมีความต้องการเป็นลำดับขั้นและแตกต่างกันไปตามวัยด้วย โดยเกี่ยวข้องกับความสามารถและความถนัดของเด็ก เด็กจะมีความสามารถเพิ่มขึ้นตามอายุ และจะใช้ความสามารถนั้นเพื่อสร้างความถนัดต่อไป เราจึงอาจพบว่าเด็กที่ต้องการมีส่วนร่วมในการสื่อสารนั้นอาจจะมาจากความต้องการต่างๆ เช่น ในวัย 2-6 ปี มีการพัฒนาในเรื่องเกี่ยวกับภาษา เด็กมีความต้องการที่จะพูด อยากรู้ อยากเห็น อยากซักถามอยากถาม เป็นต้น

ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อเด็กเจริญเติบโต ความต้องการพื้นฐานไม่เพียงพอ เพราะเด็กอาจต้องการมากกว่าปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต เริ่มคิดถึงและไขว่คว้าหาความสำเร็จ ความเด่นดัง การยอมรับจากคนใกล้ชิด เช่น ในวัยเด็กตอนต้นต้องการความสำเร็จ เพราะความสำเร็จให้ความพอใจและความภาคภูมิใจแก่เด็ก รวมทั้งเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดแรงขับไปสู่ผลงานอื่น ๆ ในอนาคต ดังนั้น กล่าวได้ว่า เด็กทุกคนต้องการความสำเร็จในชีวิตไม่น้อยไปกว่าผู้ใหญ่เลย

แนวคิดพัฒนาการของเด็ก จึงใช้อธิบายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ของเด็กว่า พัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ สะท้อนพฤติกรรมการแสดงออกในแต่ละวัย และทำให้เข้าใจว่าความต้องการพัฒนาไปพร้อมกับการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย ความคิด สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

อย่างไรก็ดี ดังได้กล่าวมาแล้ว การศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กในวัยต่าง ๆ ทำให้เราเข้าใจลักษณะทั่วไปของเด็ก แต่การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมบางอย่างเช่น การสื่อสารทางความคิดผ่านสื่อ จำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลอื่น ๆ ที่สร้างแรงจูงใจให้เด็กอยากมีส่วนร่วมด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการและความสนใจของเด็ก

แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการและความสนใจของเด็ก แสดงให้เห็นว่า เด็กแต่ละวัยจะมีความสามารถและความสนใจที่แตกต่าง การแสดงออกของพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองจึงแตกต่างกันด้วย

เด็กทุกวัยนอกจากจะมีความต้องการทางร่างกาย ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ การออกกำลังกาย การพักผ่อนเป็นพื้นฐาน แล้ว และยังมีความต้องการด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้ที่เพิ่มขึ้นไปตามวัยอีกด้วย

สุชา จันทน์เอม (2543) แบ่งความต้องการของเด็กตามวัยต่าง ๆ ดังนี้

ความต้องการของวัยเด็กตอนต้น

สิ่งที่เด็กในวัยนี้ต้องการก็คือ ต้องการได้รับความรักและแสดงความรักของตนเอง ต้องการความมั่นคงปลอดภัย ต้องการได้รับความรู้ ความสนใจ และความพอใจในสิ่งต่าง ๆ ต้องการตำแหน่งในสังคม เพื่อให้รับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม รวมถึงต้องการอิสรภาพ คือมีความต้องการทำงานอย่างมีอิสระตามความสามารถและความถนัดของตนเอง

เด็กในวัยนี้มีการพัฒนาการในเรื่องเกี่ยวกับภาษา เด็กจึงมีความต้องการที่จะพูด อยากรู้ อยากเห็น อยากซักถาม เด็กสามารถฝึกหัดเขียน วาดรูป การอ่านง่าย ๆ การร้องเพลง การเล่นเกม เป็นต้น โดยผู้ใหญ่อาจให้กำลังใจ หรือคำชมเชย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถให้กับเด็ก

ความต้องการของวัยเด็กตอนกลาง

วัยเด็กตอนกลางมีความต้องการที่เด่นชัดทางอารมณ์และทางสังคม ดังนี้

1. ความต้องการความสำเร็จ เพราะความสำเร็จให้ความพอใจและความภาคภูมิใจแก่เด็ก รวมทั้งเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการผลักดันให้เด็กเกิดแรงขับไปสู่การสร้างผลงานอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต อาจกล่าวได้ว่า ความต้องการความสำเร็จในชีวิตของเด็กทุกคนไม่น้อยไปกว่าผู้ใหญ่เลย

2. ความเด่น เด็กทุกคนต้องการมีความเด่น ไม่ว่าจะทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม เด็กทุกคนต่างมุ่งหวังที่จะเอาชนะเพื่อน ๆ
3. ความต้องการการยอมรับจากผู้อื่น เมื่อทำสิ่งใดก็ตาม เด็กหวังว่าจะได้รับความนิยมนิยมชอบและสนับสนุนจากบุคคลใกล้ชิด
4. ความเห็นอกเห็นใจ เด็กทุกคนมีความปรารถนาที่จะได้รับความเห็นอกเห็นใจจากคนอื่น
5. ความปลอดภัย เด็กต้องการความปลอดภัยโดยเฉพาะเมื่อได้รับความอบอุ่นจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ เด็กจะรู้สึกปลอดภัย มีความสุข
6. ความต้องการเล่นและการเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระ เด็กมีความต้องการที่จะเล่นหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เกือบตลอดเวลา ไม่อยู่เฉย

ความต้องการของเด็กวัยนี้ ยังรวมไปถึงความต้องการอื่น ๆ เช่น ต้องการคำยกย่องชมเชย ให้กำลังใจ ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ต้องการได้รับคำชี้แนะเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ต้องการให้บริการรับใช้บุคคลใกล้ชิด ต้องการท่องเที่ยว อยากรู้อยากเห็น ต้องการทดลองทำสิ่งใหม่ ๆ

ความต้องการของวัยเด็กตอนปลาย

แม้เด็กวัยนี้จะมีอายุมากขึ้น แต่ความต้องการก็ไม่ได้ลดลง ความต้องการหลายอย่างยังคงไม่แตกต่างจากในวัยที่ผ่านมา คือยังต้องการความรัก ความเอาใจใส่ดูแล การชื่นชมในความสำเร็จ

ดังนั้น นอกจากความต้องการทางร่างกายที่ต้องการไม่ต่างจากเด็กวัยอื่น ๆ แล้ว เด็กในวัยนี้ยังมีความต้องการดังต่อไปนี้

1. ความต้องการเลียนแบบบุคคลที่ตนชื่นชอบ
2. ความต้องการทำกิจกรรมกลุ่ม
3. ความต้องการความรัก ความอบอุ่น ความยกย่องชมเชยจากผู้ใหญ่
4. ความต้องการหลัก ปรัชญา คติที่ตนเองชื่นชอบมาใช้ในการดำเนินชีวิต
5. ความต้องการอิสระในการทำสิ่งใดด้วยตนเอง
6. ความต้องการให้ยอมรับในความสำคัญของตนเอง
7. ความต้องการสนทนาพูดคุยในปัญหาต่าง ๆ ในลักษณะเดียวกับผู้ใหญ่
8. ความต้องการคำแนะนำตักเตือนเมื่อกระทำความผิด

ความต้องการของเด็กตามวัยต่าง ๆ มีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของเด็ก เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เช่น เด็กที่มีส่วนร่วมในการสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ อาจต้องการการยกย่อง คำชมเชย ให้กำลังใจจากคนรอบข้าง

ความสนใจของเด็ก

สุชา จันทน์เอม (อ้างแล้ว) กล่าวว่า ความสนใจของเด็กจะเกี่ยวข้องกับอายุ และ พัฒนาการของเด็ก คือเมื่อเด็กมีความสามารถเพิ่มขึ้น หรือมีวุฒิภาวะมากขึ้น ความสนใจก็เปลี่ยนไป นอกจากนี้ ความสนใจของเด็ก ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยเหล่านี้ คือ

1. ความสามารถ
2. การศึกษา
3. ความถนัดตามธรรมชาติ
4. บุคลิกภาพ
5. ความคล่องแคล่ว
6. ความแปลกประหลาด
7. การเอาอย่าง
8. ความต้องการ

สาเหตุที่ทำให้ความสนใจของเด็กแต่ละคนแตกต่างกันนั้น ขึ้นอยู่กับสาเหตุหลายประการ ได้แก่

1. สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเด็ก ที่สำคัญ คือ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ
2. บุคลิกภาพของเด็ก ได้แก่ อายุหรือวัย เพศ ระดับสติปัญญา ความสามารถทางร่างกาย ความถนัดตามธรรมชาติ สุขภาพ

สุชา จันทน์เอม (อ้างแล้ว) แบ่งความสนใจของเด็กตามวัยต่าง ๆ ไว้ดังนี้

ความสนใจของวัยเด็กตอนต้น จะอยู่ที่สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว อาทิ สนใจรูปภาพในหนังสือ สนใจฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ ชอบฟังนิทาน การ์ตูน

ความสนใจของวัยเด็กตอนกลาง จะกว้างขึ้น คือ เริ่มให้ความสนใจบุคคลอื่น ๆ นอกเหนือจากสมาชิกในครอบครัว เช่น เพื่อร่วมชั้น ครู โรงเรียน เด็กจะให้ความสนใจเก็บสะสมรูป แสตมป์ เลี้ยงสัตว์ สนใจการอ่านหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือการ์ตูน คู่มือโทรทัศน์ ฟังวิทยุ

ความสนใจของวัยเด็กตอนปลาย เด็ก แบ่งเป็น ความสนใจส่วนตัว และความสนใจในด้านสังคม ความสนใจส่วนตัว เช่น สนใจรูปร่างลักษณะ สนใจการแต่งกาย สนใจการเขียนบันทึกประจำวัน สนใจเรื่องการประกอบอาชีพในอนาคตของตนเอง สนใจการเล่นกีฬาที่เพื่อนสนใจ สนใจภาพยนตร์ที่ตนเองชอบ สนใจการอ่านหนังสือ เป็นต้น ความสนใจในด้านสังคม เช่น สนใจการคุยกับเพื่อน สนใจงานเลี้ยง งานชุมนุม สนใจเหตุการณ์บ้านเมือง สนใจงานวิจารณ์ต่างๆ สนใจการช่วยเหลือบุคคล

นอกจากนี้ อารี พันธุ์ณี (อ้างแล้ว) ยังอธิบายว่า ความสนใจนั้นมาจากการที่บุคคลมีความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และแสดงพฤติกรรมออกมา โดยขึ้นอยู่กับระดับความสนใจของบุคคลนั้น ส่วนสาเหตุที่ทำให้บุคคลเกิดความสนใจจะเกี่ยวข้องกับปัจจัย 2 ด้าน คือ

1. ความถนัดหรือพรสวรรค์ ซึ่งเป็นความสามารถที่อยู่ในตัวบุคคลตั้งแต่เกิด หากได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมอย่างถูกต้องก็จะทำให้สามารถทำงานหรือมีพฤติกรรมที่ดีมีประสิทธิภาพ
2. ความสำเร็จ เป็นความสนใจที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับความสำเร็จในสิ่งหนึ่งสิ่งใด กล่าวคือ ทำให้บุคคลนั้นหันมาให้ความสนใจในสิ่งที่ตนได้รับความสำเร็จ

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในเรื่องความต้องการและความสนใจของเด็ก เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติของเด็ก ซึ่งมีความต้องการและความสนใจเปลี่ยนแปลงไปตามวัย และปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพล โดยเฉพาะบุคลิกภาพส่วนตัวและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การศึกษาพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในการสื่อสารของเด็กในสื่อสิ่งพิมพ์

แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพใช้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละคน ที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์การเรียนรู้ในอดีต การเลี้ยงดูในครอบครัว อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว นิสัยใจคนของเด็ก ความสัมพันธ์ต่อบุคคลอื่น ๆ

สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก ตัวอย่างเช่น พ่อแม่ที่เลี้ยงดูลูกอย่างไม่เข้มงวด ให้อิสระ ให้ความสนับสนุนให้คำชมเชยเมื่อเด็กมีความกระตือรือร้น รู้จักช่วย

เหลือตนเอง จะทำให้เด็กมีความเชื่อมั่น เข้มแข็ง ดังที่ฟรอยด์ อธิบายว่า สัมพันธภาพของเด็กกับพ่อแม่หากดำเนินไปได้ด้วยดี มีความสนิทสนมกัน จะทำให้เด็กเรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับสังคม

ในอเมริกา มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับบรรยากาศในบ้านว่ามีผลต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมในวัยเด็ก โดยปรากฏตัวอย่างว่า เด็กที่มาจากบ้านที่มีความเป็นประชาธิปไตย บรรยากาศของบ้านมีความอบอุ่น มีการสื่อสารกันระหว่างพ่อแม่ลูก และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน จะทำให้เด็กเป็นผู้นำ คล่องแคล่วว่องไว ร่าเริงแจ่มใส เข้าสังคมเก่ง ชอบแสดงความคิดเห็น ในทางตรงกันข้าม การเลี้ยงดูเด็กแบบกฎข้อบังคับ ข้อห้าม ข้อจำกัดต่าง ๆ จะทำให้เด็กมีลักษณะเงียบขรึม ซื่อาย เก็บตัว ไม่ชอบเข้าสังคม ขาดความคิดสร้างสรรค์ ความกระตือรือร้น ส่วนในครอบครัวที่เลี้ยงดูลูกอย่างตามใจตลอดเวลา เอาใจใส่และทะนุถนอมเด็กจนเกินไป เด็กจะมีพัฒนาการทางร่างกายช้า ไม่ชอบเคลื่อนไหว หรือทำกิจกรรมที่ใช้แรงมากนัก (อ้างถึงในสุชา จันทน์เอม, 2543)

กล่าวได้ว่าบทบาทของครอบครัวมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดพฤติกรรมหรือลักษณะเฉพาะที่เด่นชัดในเด็กแต่ละคน โดยขึ้นอยู่กับทัศนคติในการเลี้ยงดูของแต่ละครอบครัว สภาพจิตใจของพ่อแม่ การอบรมเอาใจใส่ เนื่องจากสถาบันครอบครัว คือ โลกใบเล็กของเด็ก ที่พวกเขาผูกพันมาตั้งแต่เกิด ครอบครัวจึงมีบทบาทในการหล่อหลอมตัวตนของเด็กแต่ละคน

การอบรมเลี้ยงดูจึงมีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรม ดังที่ บีแอทริก และจอห์น ไวทิง (1975) ศึกษาพฤติกรรมของเด็กที่เอื้อเพื่อแผ้วถางมาจาก ครอบครัว 3 ลักษณะ คือ

- 1.เด็กได้รับมอบหมายให้ทำงานหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเอื้ออาทรผู้ที่อายุน้อยและอายุมากกว่า
- 2.เด็กทราบว่างานที่ตนทำมีส่วนช่วยเหลือในการช่วยเหลือฐานะครอบครัว
- 3.ผู้ใหญ่ เช่น พ่อแม่ต้องฟังพาดูเด็ก

การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง พ่อแม่ได้วางมาตรฐาน ตั้งความคาดหวังเกี่ยวกับพฤติกรรมต่างๆ ของเด็ก โดยใช้เครื่องมือที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามคาดหวัง โดยใช้การให้รางวัลหรือลงโทษ โดยแบ่งประเภทการเลี้ยงดูเป็นหลายรูปแบบ เช่น แบบประชาธิปไตย อุตตาธิปไตย แบบควบคุมมาก ควบคุมน้อย แบบให้ความรักและความอบอุ่น (สุรางค์ คุ้มตระกูล, อ้างแล้ว)

เบ็คเคอร์ (1964) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 ประเภท

1. รักมาก ควบคุมมาก

2. รักมาก ควบคุมน้อย
3. รักน้อย ควบคุมน้อย
4. รักน้อย ควบคุมมาก

ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน และอาจารย์เพ็ญแข ประจวบปัจจนึก ได้นำมาใช้ในการวิจัยเรื่อง “จริยธรรมของเยาวชนไทย”

ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบรักและควบคุมและลักษณะเชิงจริยธรรมของเด็ก

	ควบคุมมาก	ควบคุมน้อย
รักมาก	เชื่อฟัง พึ่งพา สุภาพ สะอาด ก้าวร้าวน้อย รักษากฎ ไม่เป็นมิตร ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ยอมทำตามสูง	ชอบสังคม มีความคิดสร้างสรรค์ ก้าวร้าวมาก รักษากฎน้อย แสดง บทบาทของผู้ใหญ่ได้ง่าย เป็นเอก เทศ มีวินัยในตนเองสูง
รักน้อย	มีปัญหาประเภทโรคประสาท ชอบทะเลาะวิวาทกับเพื่อน ขี้อาย หลบหลีกสังคม ก้าวร้าวต่อ ตนเองสูง มีลักษณะรับผิดชอบ ต่ำสุด มีวินัยในตนเองต่ำสุด	มีปัญหาประเภทอาชญากรรม ไม่ยอมทำตาม มีความก้าวร้าวสูง มีลักษณะรับผิดชอบต่ำ

แหล่งอ้างอิง : ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน และอาจารย์เพ็ญแข ประจวบปัจจนึก, 2520 หน้า 27

นอกจากนี้ โลกใบต่อมาที่เข้ามามีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของเด็กก็คือ โรงเรียน บ้านหลังที่ 2 ที่เปิดโอกาสให้เด็กออกมารู้จักโลกภายนอกมากขึ้น เนื่องจากเด็กส่วนใหญ่ใช้ชีวิตโรงเรียนมากกว่าครอบครัว โรงเรียนจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากในการสร้างบุคลิกภาพของเด็กไม่น้อยทีเดียว

ความรู้เกี่ยวกับบุคลิกภาพและอิทธิพลของครอบครัวอาจช่วยให้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อเด็กในการตัดสินใจมีส่วนร่วมในการสื่อสารมากขึ้น โดยเฉพาะในแง่การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่จะส่งผลในการสร้างบุคลิกภาพที่สำคัญให้กับเด็ก

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร

ความหมายของการสื่อสาร

จุมพล รอดคำดี (2532) ให้ความหมายว่า การสื่อสาร หมายถึงพฤติกรรมการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ โดยอาศัยกระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้สึกนึกคิด เจคติ ตลอดจนประสบการณ์ระหว่างกันและกัน เพื่อให้เกิดผลตอบสนองบางประการที่ตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ คือการเข้าร่วม ความร่วมมือ ความตกลงเห็นพ้องต้องกัน ความผสมผสาน ความประนีประนอม อันจะนำมาซึ่งความคงอยู่และพัฒนาสังคมของมนุษย์

อรอนันต์ วุฒิสาน (2543) นิยามการสื่อสารไว้ว่า การสื่อสาร คือ ความพยายามและความตั้งใจในการถ่ายทอดสารในรูปแบบต่าง ๆ จากบุคคลหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถสื่อสารกลับไปหาหากันได้และการสื่อสารยังมีลักษณะเป็นกระบวนการ ซึ่งหมายถึงการมีลักษณะต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ไม่มีการหยุดนิ่ง กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารนั้นจะมีการกระทำโต้ตอบกลับไปกลับมาระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถเปลี่ยนบทบาทในขณะที่สื่อสารกันได้ตลอดเวลา

กิติมา สุรสนธิ (2542) กล่าวว่า เป็นสิ่งยากลำบากมากในการที่จะนิยามคำว่า การสื่อสาร เนื่องจากการสื่อสารไม่ใช่ศาสตร์บริสุทธิ์โดยตัวของมันเอง แต่การสื่อสารเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่น ๆ มากมาย และสามารถมองการสื่อสารได้หลากหลายแง่มุม ดังนี้

1. การสื่อสารในลักษณะการส่งถ่ายทอดข้อมูล (Transaction Nature) หมายถึง การส่ง การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเปลี่ยนแปลงก็จะมีผลกระทบต่อองค์ประกอบอื่น ๆ ในกระบวนการสื่อสารด้วย ผู้ส่งเป็นตัวเร้า (Stimuli) เพื่อให้เกิดการตอบสนอง (Response) ในรูปแบบของกิจกรรม หรือปฏิกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่งจากผู้รับสาร

2. การสื่อสารในลักษณะสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Affective Nature)

การสื่อสารในลักษณะนี้ หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของบุคคลสองฝ่ายที่แสดงถึงความรู้สึคนึกคิด อารมณ์ต่าง ๆ ไปให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับรู้ จึงให้ความสำคัญต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งในการกระบวนการสื่อสาร

3. การสื่อสารเกี่ยวข้องกับความเป็นบุคคล (Personal Nature) หมายถึง การก่อให้เกิดความหมายร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยขึ้นอยู่กับประสบการณ์ (Experience) ทัศนคติ (Attitude) และอารมณ์ (Emotion) ของแต่ละบุคคลที่มีผลต่อการสื่อสาร

4. การสื่อสารในฐานะการเป็นเครื่องมือ (Instrument Nature) หมายถึง การสื่อสารเป็นเครื่องมือ (Tools) ของมนุษย์ที่นำมาใช้เพื่อให้ตนเองบรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งต่างมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน เช่น เพื่อแจ้งให้ทราบ (To inform) เพื่อให้การศึกษา (To educate) เพื่อชักจูงใจ (To persuade) และเพื่อความบันเทิง (To entertain) ดังนั้น การสื่อสารจึงเป็นกิจกรรมยุทธวิธีที่บุคคลฝ่ายหนึ่งต้องการมีอิทธิพลเหนือ (Influence) และ/หรือ เป็นผู้ชี้นำ (Manipulate) บุคคลอื่นให้ทำตามที่ตนต้องการ

5. การสื่อสารเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในทันทีทันใด (Consumatory Purpose) หมายถึง การสื่อสารเพื่อสะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกของบุคคลในทันทีทันใด

กิติมา สุรสนธิ (อ้างแล้ว) แบ่งวัตถุประสงค์ของการสื่อสารไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการสื่อสารในด้านผู้ส่งสาร

1. เพื่อแจ้งให้ทราบ (To inform) เป็นวัตถุประสงค์ที่ผู้ส่งสารต้องการจะบอกหรือแจ้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่รับรู้มาให้ผู้รับทราบ
2. เพื่อให้การศึกษา (To educate) เป็นวัตถุประสงค์ที่ผู้ส่งสารต้องการจะให้ผู้รับได้รับความรู้ความเข้าใจในข้อมูลข่าวสารตามที่ตนต้องการ
3. เพื่อชักจูงใจ (To persuade) เป็นวัตถุประสงค์ที่เน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ หรือพฤติกรรม
4. เพื่อความบันเทิง (To entertain) เป็นวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารที่ต้องการให้ผู้รับสารเกิดความสนุกสนานรื่นเริงบันเทิงใจ ผ่อนคลายความตึงเครียด

วัตถุประสงค์ของการสื่อสารในด้านผู้รับสาร

1. เพื่อทราบ (To understand) เป็นวัตถุประสงค์ของผู้รับสารที่ต้องการทราบเรื่องราว หรือติดตามข้อมูล เหตุการณ์ข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
2. เพื่อเรียนรู้ (To learn) เป็นวัตถุประสงค์ของผู้รับสารที่ต้องการที่จะเรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ของตนเอง
3. เพื่อหาความพอใจ (To enjoy) เป็นวัตถุประสงค์ของผู้รับสารที่ต้องการที่จะมีความสุขสนุกสนาน คลายเครียด

4.เพื่อการตัดสินใจ (To decide) เนื่องจากในการตัดสินใจของคนเรา มักต้องการข้อมูลมาประกอบในการตัดสินใจ

การสื่อสารก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จึงเกิดการสื่อสารในหลายรูปแบบ ดังนี้ (อ้างถึงในรณชาติ บุตรแสนคม,2545)

ทิศทางการสื่อสาร

1.การสื่อสารทางเดียว หมายถึง การสื่อสารที่ผู้ส่งสาร ถ่ายทอดข่าวสารไปยังผู้รับสาร มีลักษณะเป็นเส้นตรง โดยทั่วไปอยู่ในรูปของนโยบาย คำสั่ง และอาจจะผ่านสื่อมวลชนในการเสนอข่าว หรือการรายงานข่าวสาร ต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ อย่างไรก็ตาม การสื่อสารทางเดียว เหมาะกับสถานการณ์ที่ผู้ส่งสารมีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ สูงกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง และการสื่อสารลักษณะนี้จะทำให้ขวัญและกำลังใจอีกฝ่ายหนึ่งถูกกระทบกระเทือน

2.การสื่อสารแบบสองทาง เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสารส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสาร และผู้รับสารเมื่อได้รับข้อมูลแล้วก็ส่งกลับมายังผู้ส่งสารด้วย จึงเป็นการสื่อสารที่ต่างฝ่ายต่างมีบทบาทสลับกันในการรับส่งข่าวสาร การสื่อสารลักษณะนี้ผู้ส่งสารให้ความสำคัญต่อปฏิริยาสะท้อนกลับ (Feedback) ทำให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความเสมอภาคกันในการติดต่อสื่อสาร จึงก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

จากคำนิยามและวัตถุประสงค์ของการสื่อสารในข้างต้น จะเห็นได้ว่า การสื่อสารเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ ซึ่งจะช่วยตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ได้ในหลายรูปแบบ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมในสื่อสิ่งพิมพ์ของเด็ก

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างในทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง ความเกี่ยวข้องทางด้านอารมณ์ และจิตใจของบุคคลในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลในการเกี่ยวข้องดังกล่าวนี้เอง ที่เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

ความหมายของการมีส่วนร่วม จึงประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ

1. การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ หมายความว่า การมีส่วนร่วม ไม่ได้เกี่ยวข้องเฉพาะเพียงการกระทำทางด้านกำลังกาย หรือทักษะเท่านั้น แต่ผู้มีส่วนร่วมจะมีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านอารมณ์ และจิตใจด้วย

2. การกระทำทำให้ เมื่อผู้ที่มีส่วนร่วมมีความเกี่ยวข้องทั้งทางด้านการกระทำและจิตใจแล้ว ก็เปรียบเสมือนเป็นการเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดริเริ่ม เพื่อที่จะทำการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม (Group goal) ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นมากกว่าการที่จะกระทำตามคำสั่งเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นการกระทำโดยปราศจากการยินยอมพร้อมใจและสร้างสรรค์ความคิดใหม่ ๆ การมีส่วนร่วมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางอารมณ์และจิตใจแบบ "ยุควิถี" คือมีการติดต่อสื่อสารแบบสองทางมีทั้งไปและกลับระหว่างกลุ่มและบุคคล

3. การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เมื่อเกิดการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ และมีส่วนในการกระทำทำให้แก่สถานการณ์ใด ๆ ของกลุ่มนั้นด้วย เพราะการมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการรูปแบบหนึ่งของสังคมในการที่บุคคลได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่ม และต้องการที่จะเห็นผลสำเร็จของการกระทำนั้น ๆ ด้วย

ในขณะที่ โรเจอร์ เอ ฮาร์ท (2540) ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการที่สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันตัดสินใจในสิ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตของบุคคลและชุมชนที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ การมีส่วนร่วมถือเป็น โครงสร้างของระบอบประชาธิปไตยและเป็นมาตรฐานที่ใช้วัดระดับประชาธิปไตยในสังคมนั้น ๆ และยังหมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานของการเป็นประชากรอีกด้วย

สำหรับในการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของเด็กนั้น ได้รับความสำคัญอย่างมากเช่นกัน เนื่องจาก สิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร ได้รับการบรรจุอยู่ในสิทธิในการสื่อสาร ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กำหนดให้เด็กมีสิทธิในการสื่อสาร สิทธิในการแสวงหา รับ และการกระจายข่าวสาร รวมทั้งยังครอบคลุมถึงกระบวนการสื่อสารด้วย (อ้างถึงในรณชาติ บุตรแสนคม, 2545) อันได้แก่

1. สิทธิในข่าวสาร หมายถึงสิทธิในการแสวงหา รับ ถูกรองและกระจายข่าวสาร
2. สิทธิในการมีส่วนร่วม หมายถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร เช่น การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ผลิตสาร การมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ
3. สิทธิส่วนตัว หมายถึง สิทธิในการมีชีวิตส่วนตัว ไม่ต้องการสื่อสารกับผู้อื่น

นอกจากนี้ ข้อ 12 ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (2532) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของเด็กว่า "รัฐภาคีจะประกันแก่เด็กที่สามารถมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง ได้แล้วซึ่งสิทธิที่จะแสดงความคิด

เห็นเหล่านั้นโดยเสรีในทุก ๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็ก ทั้งนี้ ความคิดเห็นดังกล่าวของเด็กจะได้รับการพิจารณาตามความเหมาะสมแก่อายุและวุฒิภาวะของเด็กนั้น”

รวมทั้ง อนุสัญญาฯ ดังกล่าว ในมาตรา 13 กำหนดไว้ว่าเด็กจะต้องมีสิทธิในเสรีภาพการแสดงออก สิทธินี้จะรวมถึงเสรีภาพในการแสวงหา ได้รับหรือบอกข้อมูลและความคิดใด ๆ โดยไม่มีพรมแดนขีดกั้น ไม่ว่าจะโดยวาจา เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือตีพิมพ์ ในลักษณะศิลปะหรือสื่อใด ๆ ที่เด็กเลือก

แคมเปญรณรงค์รับฟังเสียงของเด็ก หรือ Say Yes for Children ซึ่งองค์กรต่าง ๆ ที่ทำงานเพื่อเด็กในทั่วโลกได้ร่วมมือกันเคลื่อนไหวเพื่อเด็ก โดยหัวใจสำคัญอยู่ที่การสร้างสรรค์โลกใบใหม่ที่สวยงามกว่าให้แก่เด็ก และมีประเด็นสำคัญ ซึ่งถือเป็นมาตรการเร่งด่วน 10 ประการ ดังนี้

1. เด็กต้องได้รับความเสมอภาค
2. ผลประโยชน์ของเด็กต้องมาก่อน
3. เด็กทุกคนต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่
4. ต่อสู้ คุ้มครองเด็กจากเอดส์
5. เลิกทำร้ายและเอาเปรียบเด็ก
6. รับฟังเสียงของเด็ก
7. ให้การศึกษาแก่เด็กทุกคน
8. คุ้มครองเด็กจากภัยสงคราม
9. พยายามสิ่งแวดล้อมเพื่อเด็ก
10. ต่อสู้กับความยากจน ลงทุนเพื่อเด็ก

The United Kingdom Commission of inquiry into the Prevention of Child Abuse ได้เสนอว่า สื่อเป็นผู้ให้ความสมดุล และความคิดเห็นที่เป็นไปในทางเห็นใจเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับแคมเปญที่ให้รับฟังเสียงของเด็กมากขึ้น และสื่อควรเป็นฝ่ายที่มีบทบาทในการตระหนักถึงผลประโยชน์ของเด็กมากที่สุด เด็กควรได้รับการอนุญาตให้แสดงความคิดของตนผ่านสื่อต่าง ๆ ดังเช่นในคอลัมน์ Youth Forum ในหนังสือพิมพ์ของ Herald Sun เมืองเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย(Tomison ,1966)

ใน Guidelines on communication and participation (Acub y Plant,2002) ก ล่า ว ถึง ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของเด็กไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมพัฒนาการรับรู้ของเด็กในการตัดสินใจด้วยตนเอง รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานด้วยพันธะข้อผูกพันที่มีร่วมกัน
2. ความสามารถภายในตัวเด็กช่วยให้ผู้ใหญ่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และพร้อมจะปกป้องคุ้มครองความต้องการและสิทธิของเด็ก
3. เด็กซึ่งมีประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมจะพัฒนาความสามารถและเป็นสมาชิกที่มีค่าของสังคม
4. เด็กเรียนรู้ที่จะแสดงออกถึงความต้องการของตนเอง เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และพัฒนาทักษะในการเจรจาต่อรอง และการแก้ปัญหา
5. เมื่อความคิดและความสามารถของเด็กได้รับการยอมรับ เด็กจะเชื่อมั่น ภาคภูมิใจ และพัฒนาความสามารถของตนเองในการกระทำสิ่งต่าง ๆ
6. เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเองและผู้อื่นมากขึ้น นำไปสู่การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง มีการพัฒนามุมมอง ความเข้าใจในผู้อื่น
7. เด็กได้เรียนรู้ที่จะเคารพสิทธิของผู้อื่น

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ชี้ให้เห็นความสำคัญของประโยชน์และความสำคัญของการเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ

ทฤษฎีการใช้และสนองความพึงพอใจต่อสื่อ

ทฤษฎีการใช้และสนองความพึงพอใจต่อสื่อ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ การใช้สื่อของบุคคล ในฐานะผู้เลือกใช้สื่อ โดยเน้นความสำคัญในฐานะผู้กระทำการสื่อสารมากกว่าการรับผลของสื่อ

คาร์ท (Katz อ้างถึงในพัชนี เศษจรยา,เมตตา วิวัฒนานุกูล และฉรินันท์ อนวัชศิริวงศ์ ,2538)ชี้ให้เห็นว่า เนื่องจากบุคคลเลือกใช้สื่อมาจากเหตุผลทางจิตวิทยา และความต้องการทางสังคม

เมอร์รีย์ และคิปแพคซ์(Murray & Kippax,1979 อ้างในถึงพัชนี เศษจรยา และประทุมฤกษ์กลาง,2540) อธิบายว่า บุคคลจะให้ความสนใจ รับรู้ และจดจำข่าวสารที่จะให้ความพึงพอใจหรือสามารถตอบสนองความต้องการของตน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยทางจิตวิทยาและความต้องการทางสังคมของแต่ละบุคคล เช่น แรงจูงใจ ค่านิยม เป็นต้น โดยพบว่า ความต้องการของผู้เลือกใช้สื่อ มี 4 ประการ คือ

1. ความต้องการการสร้างเอกลักษณ์ของตน

2. ความต้องการการติดต่อทางสังคม
3. ความต้องการสิ่งแปลกใหม่และความบันเทิง
4. ความต้องการข้อความจริงและความรู้เกี่ยวกับโลก

ส่วนแม็คคอมบัส และเบ็คเคอร์ (1979,อ้างถึงในสุภัทรา พันธุ์จันทร์,2541) เสนอความคิดที่ว่า บุคคลเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน เพื่อตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความพอใจของแต่ละบุคคล ดังต่อไปนี้

1. ต้องการรู้เหตุการณ์(Surveillance)ความเคลื่อนไหวและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวจากสื่อมวลชน
2. ต้องการช่วยในการตัดสินใจ (Decision) โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน
3. ต้องการข้อมูลเพื่อการพูดคุยสนทนา (Discussion) ข่าวสารจากสื่อมวลชน ทำให้บุคคลมีข้อมูลนำไปพูดคุยกับผู้อื่นได้
4. ต้องการมีส่วนร่วม (Participation) และรับรู้เหตุการณ์ความเป็นไปต่าง ๆ ในสังคม
5. ต้องการสื่อสารเพื่อเสริมความคิดเห็น หรือสนับสนุนการตัดสินใจที่กระทำไปแล้ว
6. ต้องการความบันเทิง (Entertainment)เพื่อความเพลิดเพลิน ผ่อนคลาย

นอกจากนี้ทิศทางที่บุคคลจะแสวงหาและเลือกใช้สื่อ นั้นจะเกิดจากความต้องการของบุคคลนั้นก่อน จากนั้นจึงนำไปสู่แรงจูงใจที่จะผลักดันให้แสวงหาการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ

กาญจนา แก้วเทพ (2541) กล่าวถึงประเภทแรงจูงใจในการใช้สื่อและความพึงพอใจไว้ดังนี้

1. ต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารและคำแนะนำต่าง ๆ
2. ช่วยลดความรู้สึกไม่มั่นใจในตัวเอง
3. ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและโลกกว้าง
4. ต้องการหาข้อสนับสนุนมาตอกย้ำค่านิยมที่ตนเองนับถือ
5. ต้องการแสวงหาความเข้าใจอย่างกระจ่างแจ้งในเรื่องชีวิตของตนเองและผู้อื่น
6. เพื่อมีประสบการณ์ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับคนอื่น ๆ
7. เพื่อแสวงหาความรู้พื้นฐานในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น
8. เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกับผู้อื่นในลักษณะ “หัวอกเดียวกัน”
9. เพื่อหลบหนีจากปัญหาและความวิตกกังวลต่าง ๆ

10. เพื่อเปิดประตูไปสู่โลกจินตนาการ
11. เพื่อฆ่าเวลา
12. เพื่อปลดปล่อยอารมณ์
13. เพื่อค้นหาแบบแผนในการดำเนินชีวิต

แนวคิดดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การเลือกใช้สื่อและความพึงพอใจมาจากความคาดหวังล่วงหน้าว่าสื่อแต่ละประเภทจะให้รางวัลและผลในทางบวกแก่ผู้ใช้สื่ออย่างไรบ้าง ซึ่งรางวัลดังกล่าวจะมีลักษณะทางจิตที่บุคคลกำหนดคุณค่าหรือเรียกว่า “ความชอบส่วนตัว”

อย่างไรก็ตาม การเลือกใช้สื่อของเด็กอาจจะแตกต่างกันไปตามความต้องการ แรงจูงใจ ความสนใจ ความเชื่อ ทักษะคิด ประสบการณ์การเรียนรู้ ตลอดจนลักษณะทางประชากร เช่น เพศ อายุ การศึกษา เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับเด็ก

ขุภา เปรมโยธิน (2533) ทำการวิจัยเรื่อง “หนังสือพิมพ์รายวันกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน : ศึกษาเชิงวิเคราะห์เนื้อหาเฉพาะหน้าสำหรับเด็กและเยาวชน” โดยได้วิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในหน้าเด็กและเยาวชนของหนังสือพิมพ์รายวัน 10 ฉบับ ในช่วงปี พ.ศ. 2525-2526 จัดแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ประเภท เพื่อเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ คือ เนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน เนื้อหาเกี่ยวกับค่านิยมและลักษณะการใช้ภาษาในหน้าสำหรับเด็กและเยาวชน เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบในการนำเสนอเนื้อหาในหน้าสำหรับเด็กและเยาวชน มีความหลากหลายมาก และมีการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนสอดคล้องตามเจตนารมณ์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (ปี 2525-2529) ครบทุกด้าน ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับค่านิยม ส่วนใหญ่เน้นการเสนอค่านิยมด้านความมีสติปัญญา และค่านิยมด้านคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับการใช้ภาษาในหน้าสำหรับเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมดี และใช้ภาษาที่เข้าใจได้

โสมนัส สุจริตกุล (2536) ศึกษาเรื่อง “การศึกษากลยุทธ์การผลิตนิตยสารสำหรับเด็ก (พ.ศ. 2528-2535) โดยศึกษาจากนิตยสารสำหรับเด็ก 6 ชื่อฉบับ คือ ไฉโนสาร ชัยพฤกษ์การ์ตูน เสียงเด็ก บ้านเด็ก เพื่อนใหม่ สวนเด็ก ฉบับระหว่างปี พ.ศ. 2528-2535

ผลวิจัยพบว่า นิเทศสารสำหรับเด็กมีเนื้อหาคล้ายกัน คือ ประกอบด้วย การ์ตูน สารคดี ความรู้เสริมหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียน ข่าว นิทาน เรื่องสั้น เรื่องยาวประจำฉบับ คอลัมน์ปริศนาคะเกม และบทสัมภาษณ์ โดยแต่ละชื่อฉบับมีสัดส่วนเนื้อหาแต่ละประเภทต่างกัน และมีจุดขายที่ต่างกันด้วย

ส่วนปัจจัยที่ช่วยให้นิเทศสารสำหรับเด็กอยู่รอดและประสบความสำเร็จได้ คือต้องมีช่องทางการจำหน่ายที่ดี มีทุนเพียงพอ เนื้อหาเหมาะสมกับวัยและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย มีจุดขายที่ดึงดูดใจ รวมทั้งในระบบการส่งเสริมการจำหน่ายที่ดี

อภิรัช พุกสวัสดิ์ (2540) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 4 ชื่อฉบับที่ได้รับรางวัลส่งเสริมความรู้ให้แก่เด็กและเยาวชน โดยวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ทั้ง 4 ชื่อฉบับ ที่ได้รับรางวัลหนังสือพิมพ์ดีเด่นและรางวัลชมเชยจากคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (พ.ศ. 2525-2538)

ผลวิจัย พบว่า หนังสือพิมพ์จะนำเสนอเนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้ให้แก่เด็กและเยาวชน ในรูปแบบของข่าวมากที่สุด โดยจะมีเนื้อหาส่งเสริมความรู้ด้านการศึกษามากที่สุด รองลงมาจะเสนอเนื้อหาด้านวิทยาศาสตร์ ด้านอาชีพ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านศิลปะ ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ด้านศาสนา ศิลธรรมจรรยา ตามลำดับ

สุภัทรา พันธุ์จันทร์ (2541) ศึกษาเรื่อง “การเปิดรับข่าวสาร ความพึงใจและความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อวารสารและนิเทศสารดีเด่นในโครงการส่งเสริมผลงานสื่อมวลชนดีเด่น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความพึงใจและความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อวารสารและนิเทศสารดีเด่นในโครงการส่งเสริมผลงานสื่อมวลชนดีเด่น จำนวน 6 เล่ม ได้แก่ สารคดี ศิลปวัฒนธรรม อนุสารอ.ส.ท. สกุลไทย มติชนบทเทคโนโลยีชาวบ้าน และอแพค

ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุระหว่าง 19-21 ปีมากที่สุด ระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีรายได้ครอบครัวต่อเดือนสูงกว่า 20,000 บาท

ด้านพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร และนิเทศสารที่ได้รับดีเด่นในโครงการส่งเสริมผลงานสื่อมวลชนดีเด่นนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในเนื้อหาที่ให้สาระความรู้ และรูปเล่มที่มีสีสันดึงดูดใจ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างยังเห็นว่า การอ่านวารสารและนิเทศสารดีเด่นมีประโยชน์คือทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้น และนิเทศสาร สารคดี เป็นนิเทศสารดีเด่นที่กลุ่มตัวอย่างเลือกให้เป็นนิเทศสารที่นำเสนอเนื้อหาสาระ ความรู้และข่าวสารได้เหมาะสมที่สุดด้วย

จิตรภาพ เรื่องจรัส (2541) ศึกษาเรื่อง "การนำเสนอเนื้อหาส่งเสริมความรู้ความคิดสร้างสรรค์และปลูกฝังค่านิยมทางสังคม ในนิตยสารสำหรับเด็กและเยาวชน" โดยศึกษานิตยสารสำหรับเด็กและเยาวชน 6 ชื่อฉบับ ได้แก่ เสียงเด็ก ไฉโนสาร โกจิเนียส สารคดี อัพเดท มติชน วิทยาศาสตร์ รวมทั้งสัมภาษณ์เจ้าของนิตยสารดังกล่าว เกี่ยวกับนโยบายส่งเสริมความรู้ ความคิดสร้างสรรค์และการปลูกฝังค่านิยมทางสังคม และวิธีการดำเนินธุรกิจ

ผลการวิจัยพบว่า นิตยสารสำหรับเด็กและเยาวชน 6 ชื่อฉบับ นำเสนอเนื้อหาในรูปแบบบทความมากที่สุด โดยนิตยสารสำหรับเด็กนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบข่าวน้อยที่สุด ส่วนนิตยสารสำหรับเด็กและเยาวชนนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบเกมน้อยที่สุด

อุไร สิงห์ไพบูลย์พร (2542) ศึกษาวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์เนื้อหาของการรายงานข่าวเกี่ยวกับสิทธิเด็ก" ในหนังสือพิมพ์ไทย ตามแนวคิดของอนุสัญญา สิทธิเด็ก

ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างหนังสือพิมพ์ 5 ชื่อฉบับ ในปี 2542 ในด้านความถี่ ตลอดปี 2542 ลงข่าวเกี่ยวกับเด็กในปริมาณที่สูงในช่วงต้นปี เพราะเป็นช่วงวันเด็กและการสอบเข้า มหาวิทยาลัย ข่าวสิทธิเด็กที่จะมีชีวิตรอดและสิทธิเพื่อการพัฒนา มีมากกว่าข่าวสิทธิที่จะได้รับ การปกป้องและสิทธิที่จะมีส่วนร่วม ข่าวเด็กส่วนใหญ่ถูกจัดไว้ในหน้าอื่นมากกว่าหน้าหนึ่ง ข่าวที่มีภาพ ประกอบมีไม่ถึงครึ่งหนึ่งของข่าวที่เกี่ยวกับเด็กทั้งหมด ในด้านทิศทางการรายงานข่าวเด็กที่เป็นข่าวน่าสนใจมีแนวโน้มไปในทิศทางลบ บทความและภาพข่าวมีทิศทางเป็นกลางและเป็นบวกมากกว่า และหนังสือพิมพ์ภาษาไทยลงบทบรรณาธิการเกี่ยวกับประเด็นเด็กน้อยมาก คือทั้งปีมีเพียงฉบับละหนึ่งชิ้นเท่านั้น บ้านเมืองไม่มีเลย ในขณะที่บางกอกโพสต์มีมากที่สุดคือ 6 ชิ้น นอกจากนั้น ข่าวน่าสนใจ บทความ บทบรรณาธิการและภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ทั้ง 5 ฉบับระบุว่า "สิทธิ หรือ "สิทธิเด็ก" น้อยมาก

งานวิจัยดังกล่าวให้ภาพรวมของหนังสือหรือนิตยสารสำหรับเด็กและเยาวชนในด้านเนื้อหา ซึ่งผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เพื่อให้มองเห็นความหลากหลายของเนื้อหาและความน่าสนใจของหนังสือซึ่งผู้ผลิตพยายามปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กและเยาวชน

นอกจากนี้ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ความแตกต่างทางด้านประชกรน่าจะส่งผลกระทบต่อมีส่วนร่วมส่งผลงานของเด็ก เนื่องจากเด็กมักมีความสนใจที่แตกต่างกันไปตามลักษณะทางประชกร เช่น เพศ วัย อายุ การศึกษา น่าจะมีผลต่อการกำหนดการมีส่วนร่วมของเด็กแต่ละคน